

In Memoriam Karel Roelandts

Prof. em. Dr. Karel Roelandts was het oudste lid van deze Commissie, dit in een dubbele betekenis. Niet alleen werd hij meer dan 90 jaar. Hij was ook het langst benoemde lid van dit genootschap, namelijk sinds 1949. Hoewel hij tot voor enkele maanden nog in redelijk goede gezondheid verkeerde, woonde hij onze vergaderingen al een hele tijd niet meer bij. De voorname reden was ongetwijfeld zijn sterk afgenomen gehoor.

Roelandts werd geboren te Boom op 6 mei 1919 en overleed thuis in Herent op 6 februari 2010. Hij begon zijn loopbaan in een moeilijke tijd. Van 1936 tot 1940 studeerde hij Germaanse filologie aan de Universiteit Leuven. In 1940-41 was hij technisch medewerker aan het toenmalige Instituut voor Vlaamse Toponymie; van 1942 tot 1944 aspirant van het NFWO. Bijna zijn hele volwassen actieve leven was Roelandts aan de K.U.Leuven verbonden: vanaf 1944 als wetenschappelijk medewerker, en van 1952 tot 1984 als gewoon hoogleraar, met name in de licentie jaren. De taalkundige traditie was er toen een van naamkunde en dialectologie, twee disciplines die deze Commissie nog steeds hoog in het vaandel draagt. In volle oorlogsperiode (1943) promoveerde hij met een turf van 1736 pagina's, *Bijdrage tot de toponymie van Het Land van Boom*, tot doctor in de Wijsbegeerte en de Letteren. Zijn geboorteplaats Boom lag hem na aan het hart. Toch heeft hij vanwege zijn band met de K.U.Leuven het grootste deel van zijn leven in Herent doorgebracht.

De naamkunde leidde Karel Roelandts naar het Mekka daarvan, Scandinavië. Prompt eigende hij zich de talen Zweeds, Noors, Deens en IJslands toe. De historische varianten ervan nam hij er ook nog bij. Hoewel hij geen groot reiziger was, bracht deze zelfstudie hem als vanzelf naar de Noordse landen, waar interessante contacten ontstonden. Hij werd dan ook belast met het onderwijs in de Oudgermaanse en de Scandinavische talen. Voor hem werd een college *Nederlandse ono-*

mastiek en methodes der moderne naamkunde opgericht. Bij zijn benoeming tot gewoon hoogleraar in 1952 werd zijn leeropdracht verder verruimd met Historische Grammatica van het Nederlands, Gotisch en Vergelijkende Grammatica van de Indo-Europese, vooral de Germaanse talen. Deze vakken vond ik in de licentie persoonlijk het meest interessant. Steeds met dezelfde 'rustige vastheid', hem eigen, doceerde Roelandts ook, zij het en petit comité, Oudengels, Gotisch, Oudijslands, Oudfries en Oudsaksisch. In 1965 kreeg de sterk belaste docent voor het vak naamkunde hulp van Robert Van Passen, een KCTD-lid dat ons reeds in 2002 ontvallen is. De zware onderwijstaak combineerde Roelandts met een intense wetenschappelijke activiteit. Hij onderscheidde zich nog in de plaatsnaamkunde met het standaardwerk *De Toponymie van Wilrijk* (samen met Van Passen, 1967) en artikels over *-acum*-namen (1944) en over *zele* en *heem* (1955,

1965). Zijn aandacht verschoof echter geleidelijk naar de antroponymie. Aan hem is het te danken dat het *Instituut voor Vlaamse Toponymie* verruimd werd tot een *Instituut voor Naamkunde* zonder meer. Vanaf dan kwam de notie *expressiviteit* centraal te staan omdat namen van personen meer affectieve, expressieve formaties vertonen dan plaatsnamen. Op die manier werd zijn interesse gewekt voor de taal ván en tót het kind. Dankzij zijn groot gezin waren voorbeelden uit de kindertaal niet ver te zoeken, «daar waar meer met het hart dan met het hoofd wordt gesproken», zoals hij het zelf graag stelde.

In een *Verzameling Opstellen, de auteur aangeboden bij zijn zeventigste verjaardag* in 1989 is het belangrijkste van zijn eigen oeuvre samengebracht. Hier zien we Roelandts als een uitdager van bepaalde rationalistische en universalistische opvattingen in de moderne linguïstiek. In zijn verzameld werk heet het kernachtig: «taalstudie is geen logika» (p. 133), «taal is communicatie én expressie» (p. 239), «varietas placet» (p. 47). De gezonde methodologie van deze – al bij al – toch nuchtere geest liet hem echter nooit in de steek: «Bij wijze van tegengif tracht ik altijd eerst de traditionele historisch-rationalistische taalkunde uit te buiten; alleen als deze mij niet helemaal bevredigt, grijp ik gretig naar het materiaal van de ongebonden en onuitputtelijke gevoelsformaties» (p. 149).

In bepaalde opzichten klinken zijn inzichten verrassend modern. Men kan hem op sommige vlakken een voorloper noemen, o.m. van het taalverwervingsonderzoek, dat vanaf de jaren 1960 een stevige impuls kreeg als gevolg van Noam Chomsky's stelling dat taal ingeboren is. Tegenwoordig zien we alom de studie van taalvariatie overheersen. Voor Roelandts was het allemaal haast de evidentie zelf. Met zijn kennis van een twintigtal talen, waarvan hij er elf effectief onderwees, legde hij voortdurend verbanden tussen Germaanse en aanverwante talen. Voor hem waren begrippen als inductie en analogie dan ook geen terugkeer naar het verleden. Dit alles bracht hem ook tot de geschiedenis van de taalkunde. Opgemerkt werd zijn lezing *De taalkunde in België sinds 1850*, gehouden op het Internationaal Francqui-Colloquium in 1980.

In de jaren 1960 doorstond Prof. Roelandts de toen heersende twijfels over het nut van historische studies, die letterlijk als «passé» werden beschouwd. Maar hij kreeg gelijk met zijn inzicht dat wie het verleden niet kent, het heden te eenzijdig waarneemt. Synchronie en diachronie worden thans als één groot continuum gezien. De huidige grammaticalisatieliteratuur is daarvan een uiting.

Met zijn wetenschappelijk werk vond de geleerde brede erkenning, in eigen land en daarbuiten, vooral in Nederland en Friesland, in Duitsland en Scandinavië.

Aan de organisatorische kant vermeld ik graag het volgende. Jarenlang heeft Roelandts met zijn collega Henri Draye het *Instituut voor Naamkunde* geleid, waar ook het *International Centre of Onomastics*, indertijd opgericht door wijlen H.J. van de Wijer, gehuisvest was. In 1984 volgde Roelandts voor een korte tijd Henri Draye op als secretaris-generaal van het *International Committee of Onomastic Sciences*. Heel wat redactioneel werk besteedde hij vanaf 1955 aan het tijdschrift *Naamkunde*.

Zijn lange carrière van origineel onderzoek gepaard aan een zware leeropdracht werden toentertijd niet gehinderd door logistieke en administratieve klusjes. Inderdaad, het was een andere tijd, een andere universiteit. Op de werkkamer van Prof. Roelandts lag een oude steekkaart met het beroemde citaat van Goethe: «*Das schönste Glück des denkenden Menschen ist, das Erforschliche erforscht zu haben und das Unerforschliche ruhig zu verehren*».

Zijn belangstelling voor kindertaal en de inzichten daaruit gewonnen zijn in de eerste plaats te danken aan het feit dat Roelandts ook een gezinsmens was. Aandoenlijk was het om op de uitvaartplechtigheid zijn kinderen en kleinkinderen hun vader en opa te horen beschrijven. Op het "bidprentje kunnen we o.m. lezen :

«*Voor jou betekende geluk je kinderen en kleinkinderen op zondag rond je te hebben. Je leidde je leven op een bescheiden en rustige manier vanuit een duidelijke levensvisie. Je levenswijze laat op ons en de kleinkinderen een onuitwisbare indruk na*».